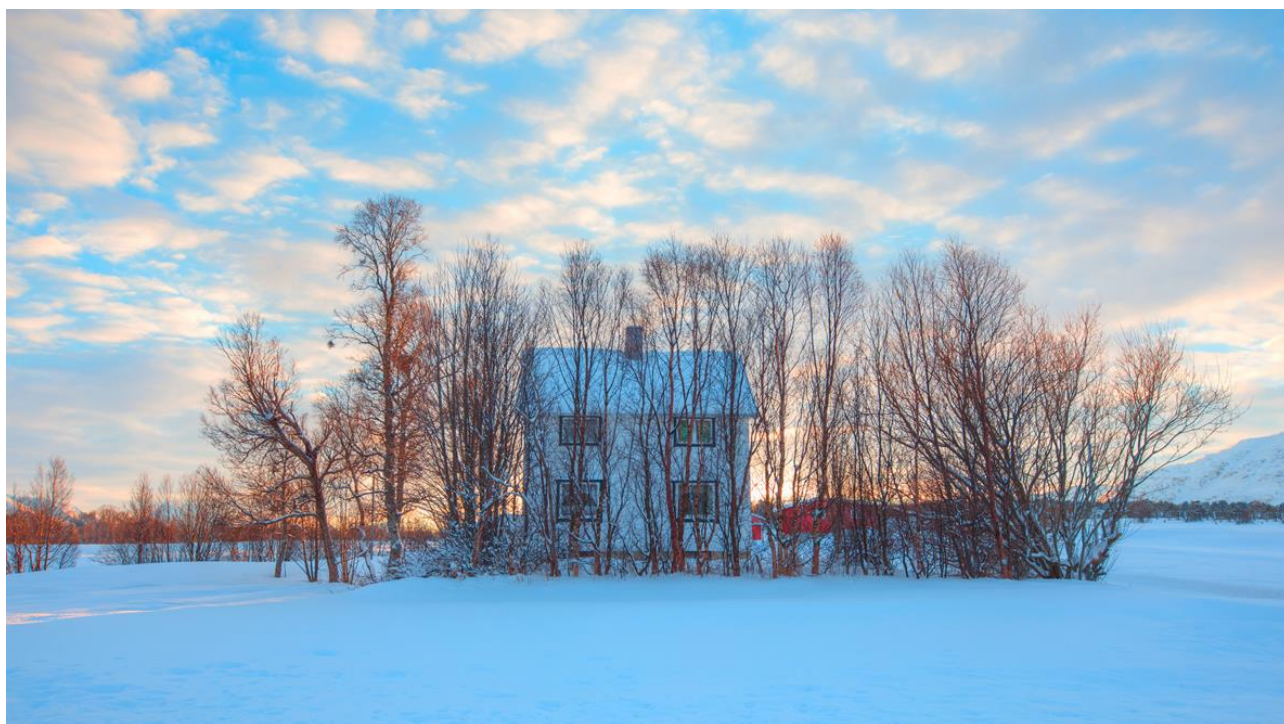

BO TRYGT HJEMME

SVARENE VI IKKE BA OM

INNHold

Bo trygt hjemme – svarene vi ikke ba om.....	3
Innledningen	3
Pårørendestrategien	3
Levende lokalsamfunn	4
Boligene	4
Oppsummert.....	6

BO TRYGT HJEMME – SVARENE VI IKKE BA OM

I 2024 har vi i USHT Finnmark jobbet med oppdrag fra helsedirektoratet. Vi har jobbet med den nasjonale Bo trygt hjemme reformen, her under Pårørendestrategien. Gjennom ulike tiltak har vi møtt eldre og pårørende, blant annet for å høre deres mening om hvordan de opplever samarbeidet med kommunen (Pårørendestrategien). Vi har fått mange tilbakemeldinger som vi utgangspunktet ikke ba om.

Vi har fått tilbakemelding om at Bo trygt hjemme-reformen ikke passer i distriktene i Finnmark. Det er stort gap mellom reformens intensjoner om levende lokalsamfunn, tilpassede boliger, kompetente og trygge medarbeidere og trygge brukere og pårørende og de faktiske forhold i distrikts-Finnmark. Vi fikk tilbakemeldinger vi ikke ba om, men vi har blitt bedt om å ta ansvar for å bringe tilbakemeldingene tilbake til kommunene, Statsforvalteren og helsedirektoratet.

Innledningen

Bo trygt hjemme er regjeringens videreføring av arbeidet som er gjort i Leve hele livet. Med bo trygt hjemme ønsker regjeringen en samlet innsats for et mer aldersvennlig samfunn preget av åpenhet, trygghet og fellesskap. Et samfunn der eldre menneskers behov for helse- og omsorgstjenester utsettes gjennom følgende føringer for hvordan vi skal innrette eldre- og demensomsorgen i Norge:

1. Levende lokalsamfunn
  2. Boligtilpasning og -planlegging
  3. Kompetente og myndiggjorte medarbeidere
  4. Trygghet for brukere og støtte til pårørende
- Jf. stortingsmelding 24, Fellesskap og meistring, Bu trygt heime

Statsforvalteren i Troms og Finnmark har tydeliggjort oppdraget vårt ved å presisere at vårt arbeid avgrenses til punktene 3 og 4, vi skal jobbe med:

- Kompetente og myndiggjorte medarbeidere
- Trygghet for brukere og støtte til pårørende

Hensikten med denne rapportens er ikke å rapportere alle tiltak vi har gjort under overskriften. Bo trygt hjemme, hensikten er å videreformidle de tilbakemeldinger vi har fått i dialog med eldre, pårørende og ansatte i hjemmebaserte tjenester. Vi vil løfte frem erfaringer fra arbeidet med Pårørendestrategien.

Pårørendestrategien

Vi jobbet i 2024 med et Pårørendeprosjekt, finansiert av helsedirektoratet, der målet var å bidra til bedre systematisk samarbeid mellom kommuner og pårørende i hjemmebaserte tjenester. I den forbindelse gjennomførte vi en undersøkelse om eldre- og pårørendes meninger om samarbeidet med kommunen. Etter dialog med demensforeninger, helselag og eldreråd ble undersøkelsen levert ut i papirformat fordi de fleste eldre ikke er digitale. Vi fikk svar på det vi spurte om- og vi fikk tilbakemelding på papirskjemaenes blanke baksider og vi fikk muntlig tilbakemelding på hvordan eldre og pårørende opplever sin situasjon. Vi fikk tilbakemelding om hvordan de eldre og de pårørende opplever punkt 1 og 2 i Bo trygt hjemme reformen. Om punktene som ligger utenfor vårt virkeområde, om lokalsamfunnene og boligtilpasning. Vi har valgt å legge denne tilbakemeldingen inn under overskriftene som følger av punkt 1 og 2.

Levende lokalsamfunn

Levende lokalsamfunn er et grunnleggende element i Bo trygt hjemme reformen.

Det er samtidig slik at lokalsamfunnene i Finnmark har en negativ utvikling befolkningsmessig. Det vil i praksis si at de små lokalsamfunnene i distriktene har fraflytting, og en aldrende befolkning, jf. [Befolkningsframskrivninger for kommunene 2024](#), SSB 2023.

Mange av de eldre og deres pårørende har gitt oss tilbakemelding om at deres nærområder mangler:

- Butikk
- Sosiale møteplasser
- Organisert aktivitet
- Transport til sentrum, til det stedet som gir tilgang på lege, tannlege, offentlige kontor, bibliotek, svømmehall osv. Det vil si at de ikke lenger kjører egen bil, videre at det går buss, men at avgangene er så sjeldne at det forutsetter lang ventetid mellom tur og retur, noe som beskrives som belastende for mange av de eldste. Mange forteller også om at avstand fra eget hjem til bussholdeplass er for lang til at de kan klare det med bevegelsesutfordringer, bruk av rullator mm.

Denne tilbakemeldingen gir oss god informasjon om at mange eldre som bor i distriktene lever i en infrastruktur som ikke gir dem tilgang på fellesfunksjoner. Når vi samtidig vet at det er spredt bosetning i distriktene så vet vi at mange bor i boliger med et stykke vei til nærmeste nabo.

Vi har også mottatt mange historier om hvordan det oppleves å bo i distriktene. Fellesnevner i historiene er fortellingene om eldre mennesker som føler seg isolerte og ensomme i sine hjem. Videre er det mange som forteller om frykt for å falle, skade seg og bli liggende i lang tid før de blir oppdaget.

Mange forteller om at de ikke lenger å klare å måke snø, koste sin egen trapp, brøyte veien til eget hus, gå ut med eget søppel, ikke klarer å hente ved til oppvarming av bolig, ikke klarer å hente avisen og posten. Dette er gjøremål som ikke er helse- og omsorgstjenester, det er gjøremål de eldre må kjøpe hjelp til. Det fortelles at det er vanskelig å skaffe seg denne hjelpen i distriktene fordi gjøremålene ikke er omfattende i tid, det går fort å hente ved, avis og post, koste trappa og gå ut med søppel, men transporten til den som trenger hjelp kan ta tid og fordyre tjenesten.

Boligene

Boligene i distriktene er i varierende grad tilpasset eldre med bevegelseshemninger. Vi har mottatt mange spørsmål om hjelp til boligtilpasning fordi det er forutsigbart at huset de bor i ikke vil være tilpasset eventuelle bevegelsesutfordringer på grunn av trapper, nivåforskjeller og trange toalett/baderom.

Det er spørsmål vi faktisk ikke kan gi gode svar på fordi tilskudd til boligtilpasning ikke er øremerkede tilskudd, de går i inn i den kommunale rammen og kan disponeres fritt til det kommunen har mest behov for. Dette fremgår også av de ulike ordningene Husbanken tilbyr:

- Etablering
- Boligtilpasningstilskudd
- Tilskudd til tilpasning Husbanken
- Alle som bor godt og trygt

Det fremgår av evalueringer av Boligtilskudd til tilpasning av bolig at den ordningen ikke fungerte tilfredsstillende og at det spesielt var de små kommunene som ikke søkte midler til boligtilpasning. Det beskrives slik i en evalueringsrapport fra 2014: *Vi har undersøkt årsaker til underforbruk av tilskudd til tilpasning i norske kommuner. Vi finner at underforbruket er relatert til at en stor andel kommuner ikke tilbyr tilskuddet til sine innbyggere og at små kommuner er overrepresentert blant disse, s. 1 i rapporten [Rapport](#).*

Det foreligger en ny evaluering i 2019, der fremgår det at regjeringen over tid vil utvikle flere øremerkede tilskudd og redusere det totale omfanget av øremerking. Tilskudd til utredning og prosjektering er blant de øremerkede tilskuddene som nå skal innlemmes i rammetilskuddet. I rapporten beskrives det slik:

Frem til nå har situasjonen vært slik at staten gjennom tilskuddet har dekket kostnader til utredning og prosjektering, mens det er kommunen (og brukeren) som har fått gevinstene ved at brukerne kan bo i et tilpasset hjem. Denne situasjonen vil endre seg og kommunene vil fremover måtte ta fra egne, frie midler. Midlene kommer fremdeles fra staten, men for kommunene vil det oppleves som om de fremover vil måtte bruke «egne» midler. I motsetning til tidligere kan kommunene nå bruke midlene til valgfrie formål. Vi forventer at det vil svekke kommunens incentiv til å bistå innbyggerne. Det er riktignok definert at det fra 2020 vil være en kommunal oppgave å gi økonomisk hjelp til boligtilpasning. Samtidig er ikke kommunene pliktige til å tildele midler, bare å

foreta en vurdering av innkomne søknader. Det er altså mulig at kommunen i realiteten ikke tildeler midler, eller tildeler svært lite, s.41, [Evalueringsplan til utredning og prosjektering.pdf](#)

Tilbakemeldingene vi har fått og rapportene vi har vist til kan oppsummeres i at de strukturelle betingelsene ikke gir mulighet til å etablere seg mer sentrumsnært, i bedre tilpassede boliger. Det vanskeliggjøres av at boliger i distrikt ikke har samme verdi som boliger i sentrumsnære strøk. Det betyr at mange som bor i distriktene ikke har reell mulighet til å kjøpe en ny sentrumsnær, bedre tilpasset bolig med de pengene de får etter å ha solgt boligen sin i distriktet. I Bo trygt hjemme reformen er det tatt hensyn til disse utfordringene, det er etablert et nasjonalt eldreboligprogram: *Eldreboligprogrammet skal stimulere til at flere eldre tar ansvar for og blir mer bevisst sin egen bosituasjon. Personer som ikke har ressurser og midler til å greie dette, skal ivaretas.*

(Gjennomføringsplan Bo trygt hjemme reformen. Det finnes *Tilskudd til boligtilpasning* og Startlån fra *Husbanken*. Dette er, som beskrevet over; ikke-øremerkede tilskudd og lån som overlates til kommunene. Det betyr i praksis at disse midlene ikke må brukes til sitt formål, kommunen kan bruke dem til hva de vil. Det betyr også at mulighetene for å etablere seg i sentrumsnære, tilpassede boliger er begrenset for eldre i distriktene.

Oppsummert

Denne rapporten hadde vi ikke planlagt å skrive. Rapporten er et resultat av at vi har møtt de eldre og deres pårørende og at vi ikke har avvist det de ville ta opp med oss. De hadde et behov for å fortelle om sin situasjon og de ba oss om å formidle videre til overordnet nivå.

Hvis dere som leser rapporten har spørsmål til innholdet så må dere gjerne ta kontakt med oss, evt kan vi formidle kontakt til eldreråd, helselag og pensjonistforbund. Vi er også kjent med at andre USHT gjør samme erfaringer som oss. Vi i Finnmark deler erfaringer med andre fylker- og det er fylker med spredt bebyggelse.

På vegne av pårørendeprosjektet i Finnmark

Gry Bogetun
Leder USHT Finnmark
Tlf: 45519654
E-post: grbo@svk.no

Følg oss på: www.facebook.com/USHTFinnmark

Kontakt oss på mail USHT-Finnmark@sor-varanger.kommune.no
eller ta kontakt med leder på tlf: 455 19 654